

ואם קבלה נקבל אבל מה יאמר על מודיעים דפסחים שם, ואי משום דשם תגן וכמדתה לכל רוח מ"מ מאי יחוסא דמודיעים, אלא וודאי כדברינו וזה שלא הזכיר וכמדתה לכל רוח דסמיך אדהתם.

כ. כתב הרמב"ם: קדר שהביא קדרות והניחן לפניו מן המודיעין ובאו הלוקחין ואומר להן שטהורות הן, לקח קדירה ונכנס בה הרי היא טהורה לקדש ולא לתרומה כמו שבארנו. לקח קדירה ויצא בה חוץ למודיעית הרי זו טמאה בין לקדש בין לתרומה אע"פ שהם הם הקדירות והוא הקדר עצמו אינו נאמן אלא לפניו מן המודיעית, עכ"ל. וזהו משנה שם כמ"ש בסעי' ט"ו, ואין זה מן התימא דכל גזירות חכמים כן הוא לעשות גבול ובלא פלוג.

כא. תגן בריש פ"ה דפרה: המביא כלי חרס לחטאת טובל ולן על הכבשן, כלומר שצריך לשומרה בטהרה גם קודם יציאתה מן הכבשן, ובתרומה פותח את הכבשן ונוטל, אבל אם נפתח מקודם חיישינן שמא נגע בהם ע"ה, ר"ש אומר מן הסדר השני אבל מן הראשון חיישינן שמא בעת פתיחתו נגע בו הע"ה, ר' יוסי אומר מן הסדר השלישי דגם בשני חיישינן. ובתוספתא דפרה אמרו זו משנה ראשונה רבותינו אמרו פותח ונוטל [הע"ה] ואינו נמנע והחבר בא אפילו לאחר ג' ימים ונוטל. וכ"כ הרמב"ם בכאן דין ח' וז"ל: הלוקח כלי חרס מן הכבשן בכל מקום הרי אלו טהורין בין לקדש בין לתרומה ואין אומרים שמא נגע בהם ע"ה, ואפילו לקח מן הסדר הראשון ואע"פ שהכבשן פתוח וכבר נלקח חציו שלא גזרו טומאה על כלים שבכבשן, עכ"ל. וזהו כתוספתא. ואין שייך בזה פלוגתא לפסוק כהמשנה כיון דאח"כ תקנו כן [ותמיהני על הכ"מ שטרח בזה ורצה לפרש גם המשנה כן והוא תמוה, וגם דברי התוי"ט צ"ע שרוצה לפרש ונוטל דת"ק אע"ה ע"ש, והרי מדברי ר"י ור"י מוכח דאחבר קאי].

קכא. ברגלים האמינו ג"כ לעמי הארץ ובו י"ג סעיפים

א. כתב הרמב"ם בפ"א דין ט': טומאת עם הארץ ברגל כטהרה היא חשובה שכל ישראל חבירים הם ברגלים וכליהם כולם ואוכליהן ומשקיהן טהורין ברגל מפני שהכל מטהרין עצמן ועולין לרגל, לפיכך הם נאמנים כל ימות הרגל בין על הקדש בין על התרומה, משעבר הרגל חוזרין לטומאתן, עכ"ל. ולקמן בסוף הלכות טומאת אוכלין ביאר דכל ישראל מוזהרים להיות טהורין בכל רגל וילפינן מקרא ע"ש.

ב. ותמיהני למה לא ביאר דזהו רק בירושלים, דדין זה הוא במשנה דחגיגה [כ"ו]. דתנן: ובירושלים נאמנים על הקדש ובשעת הרגל אף על התרומה, ואירושלים קאי כדמוכח בגמ' דאסמכוה אקרא ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חבירים הכתוב עשאו כולן חבירים. וביותר מבואר בירושלמי דדריש מקרא דירושלים הכנויה כעיר שחבורה לה יחדיו, עיר שהיא עושה כל ישראל לחבירים, ופריך מעתה בכל השנה נמי, ומתרץ כתיב ששם עלו שבטים וגו' דבשעת עליה לרגל ע"ש. וצ"ל שסמך עצמו על מה שכתב שהכל מטהרין עצמן ועולין לרגל ש"מ דאירושלים קאי, ומ"מ דוחק הוא כמובן.

ג. ויותר נראה לענ"ד דקשה ליה שהרי פשיטא שהרבה היו שלא עלו לרגל כמו זקנים וחולים, וכיון דהכתוב עשאו כל ישראל לחבירים נהי דבטעם הוא משום שרוב ישראל מתאספין ביחד מ"מ אין סברא לחלוק המיעוט שנשארו בביתם מכלל ישראל, ולכן ס"ל דברגל בכל א"י דינם כחבירים לעניין תרומה וטהרות ולכן לא כתב בירושלים.

ד. ויש עוד להוסיף טעם נכון בזה, דהנה ר' יצחק אמר בר"ה [ט"ו:] חייב אדם לטהר עצמו ברגל ואינו אומר בירושלים, ומשמע דבכל א"י, ונהי דהטעם הוא משום עלייה למקדש מ"מ צוהה התורה להיות טהורין ברגל, והרי עד היום בגליותינו נהגו רוב ישראל לטהר עצמם ברגל, ואין ספק שבזמן הבית אפילו אותם שלא עלו לרגל או אותם שאין להם קרקע לר' אמי בפסחים [ח:]: דפטורים מלעלות לרגל ומ"מ היו מטהרים עצמם ברגל ולכן סתם הרמב"ם שפיר.

ה. ותנן בחגיגה שם: הפותח את חביתו והמתחיל בעיסתו על גב הרגל, חבר שפתח את חביתו למכור יין בירושלים ברגל וכל הבא ליקח ממשמש ואף עמי הארץ ממשמשים [רש"י], ונשאר קצת אחר הרגל ר' יהודה אומר יגמור וחכמים אומרים לא יגמור. ופירש"י לא יגמור אחר הרגל אע"פ שברגל הן טהורין, לא שטתרתן טהרה אלא שברגל הכל חבירים, אבל לאחר הרגל מגעו טמא למפרע כדאמר במתניתין עבר הרגל מטבילין כלי בעזרה מפני שנגעו בהם ע"ה ברגל, עכ"ל. ומבואר מדברי רש"י ז"ל דהאמת הוא דגם ברגל אינו טהור אלא דאגן לא חשבינן ליה ברגל כטמא.

ו. ולסאורה הרמב"ם אינו סובר כן, לפי מה שהבאנו דבריו שהכל מטהרין עצמן ברגל וא"כ הרי באמת טהורין. אמנם דברי רש"י מוכרחים דכן איתא בגמ' שם דבעיא להו מהו שיניח החבר היין הנשאר לרגל אחר, ופריך יד הכל ממשמשים בו ואת אמרת יניחנה לרגל אחר, והשיב אטו עד האידנא לאו יד הכל ממשמשים בה, ומתירן שאינו דומה דבשלמא עד האידנא טומאת ע"ה ברגל רחמנא טיהרה וכו', הרי להדיא אומר שהוא טמא רק רחמנא טיהרו, וגם ראיות רש"י מכלי המקדש ראיה ברורה היא.

ז. ועוד שהרי הרמב"ם עצמו אומר כן בדין זה שכתב: הפותח חביתו ברגל והמתחיל בעיסתו ועבר הרגל הרי שאר החבית ושאר העיסה בחזקת טומאה שהרי נגעו בו ע"ה, ואע"פ שלא נגע בה אלא בזמן שהוא כחבר אינה טהורה אלא בימי הרגל בלבד, עכ"ל. הרי בירר דבריו שאינו טהור ממש דא"כ מה לי בתוך הרגל מה לי אחר הרגל אלא שברגל טהורו וסדברי רש"י ז"ל, ואע"ג שטיהרו עצמם ברגל מ"מ הרי גם אחר הטבילה יש לתרש שנטמאו מפני העדר ידיעתם כגון שעל בגדיהם ישבה אשתו נדה וכדומה. ואי קשיא דא"כ למה כתב שמטהרים עצמם ברגל אך זהו מוכרח דאל"כ אין כאן עילה לתלות טהרתם ברגל ומיתו כי חוכא, ולכן הוצרך לומר שמפני שמטהרים עצמם ברגל לכן מצאו מקום לטהרן ברגל.

ח. ותימא על הרמב"ם שהשמיט בעיא דגמ' לעניין אם מותרין להניח המותר לרגל אחר [כ"מ], ובגמ' מבואר דלמסקנא מותר ולמה לא הזכיר מזה דבר, אך מדברי רש"י שכתב שם הכי גרסינן ע"ש משמע שהיתה גירסא אחרת בגמ', ונראה דגירסתו היתה דלמסקנא אסור להניחה ולכן סתם ולא הזכיר וממילא דכן הוא כמובן ולרש"י מותר להניחה לרגל אחר.

ט. וכתב הרמב"ם: אחר הרגל במוצאי יו"ט היו מטבילין כל הכלים שהיו במקדש מפני שנגעו בהן עמי הארץ ברגל בשעת החג, ולפיכך היו אומרים להם אל תגעו בשלחן בשעה שמראין אותו לעולי רגלים כדי שלא יהיה טמא במגעו אחר הרגל ונמצא צריך טבילה והערב שמש ונאמר בלחם הפנים לפני תמיד, עכ"ל. וטעם זה מבואר בגמ' שם שאומר על המשנה שהזהירם שלא יגעו בשלחן, ובברייתא תניא: יזהרו שלא תגעו בשלחן

ובמנורה, ואומר הש"ס דהמשנה לא חששה למנורה משום דבשלחן כתיב לחם פנים לפני תמיד ע"ש, והן הן דברי הרמב"ם [ותמיהני על המל"מ שכתב שטעם זה אינו בש"ס] דכן הוא לפי ההלכה, אע"ג דר' יוסי ס"ל במשנה דמנחות [צ"ט:] דתמיד פירושו שלא ילין בלא לחם אין הלכה כן אלא כת"ק שם דתמיד ממש וכמ"ש הרמב"ם בפ"ה מתמידין ע"ש.

י. והנה מדבריו נראה שהיו יכולין כל ישראל ליגע בשלחן אלא שהזהירום, ולפ"ז צ"ל שהוציאו את השלחן לחוץ דאל"כ הא בהיכל אסורים ליכנס לבד הכהנים, והתוס' שם כתבו באמת דהאזהרה היתה לכהנים עמי הארץ שנכנסים להיכל להשתחוות ע"ש, דס"ל דרך היו מגביהין אותו במקומו למעלה וכל ישראל רואין מרחוק, אבל בירושלמי איתא שהיו מוציאים אותו לחוץ כדברי הרמב"ם וכן משמע להדיא ביומא [כ"א.]. וכן פירש"י שם [עמל"מ]. אך התוס' כתבו דכן פירש"י, ונראה דכוונתם בזה שכתב שאי אפשר לסלק השלחן ממקומו ע"ש, ולפ"ז הוי סתירה למ"ש ביומא שם, אך באמת גם ביומא כוונתו כמו בחגיגה, וזה שכתב שהיו מגביהין אותו ומראין אותו לחוץ כוונתו שהיו רואין מבחוץ בשעה שהגביהו אותו במקומו [וקרי לה ניסי דבראי מפני שהיו הכל רואין גם העומדים בעזרה ועמל"מ].

יא. עוד כתב: וכל הכלים היו טעונין טבילה והערב שמש חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת מפני שציפויהן כבטלין לגביהן, עכ"ל. כלומר דהמזבחות אין מקבלין טומאה דמזבח הנחשת הכתוב קראו אדמה, דכתיב מזבח אדמה תעשה לי ומזבח החצון היה במקום המזבח שעשה משה [תוס' שם], ומזבח הזהב איתקש למזבח החצון, דכתיב בבמדבר [ג'] המנורה והמזבחות, תוקשו זה לזה, ולכן אע"ג שהיו מצופין במתכיות וכלי מתכות מקבלין טומאה אך הציפוי בטל לגביהן, ולמדו זה משלחן שהיה ג"כ מצופה בזהב והתורה קראתו עץ כדכתיב ביהזקאל [מ"א] וכמבואר בגמ' שם.

יב. ודע דבמשנה שם תנן: כל הכלים שהיו במקדש טעונין טבילה חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת דברי ר"א, וחכמים אומרים מפני שהן מצופין. ופריך הש"ס א"כ אדרבא ליטמאו מפני ציפויין, ומתרץ דבאמת חכמים מטמאין מפני שהן מצופין, ואימעיט אימא דלר"א קאמרי וכו' דציפויין בטל לגביהו ופסק הרמב"ם כלישנא בתרא דזהו דרך הגאונים בכל הש"ס דלשון שני עיקר, אך לפ"ז לפי מה שכתבו התוס' בשבת [מ"ב: ד"ה והיינו] דריב"א פסק תמיד כלשון ראשון צריכין המזבחות טבילה.

יג. כתב הרמב"ם בספי"א: ע"ה שאמר טהור אני מטומאת מת או שאמר כלי זה טהור מטומאת מת נאמן ומטבילין אותו משום טומאת ע"ה בלבד וצריך הערב שמש וא"צ תואה, בד"א כששאלוהו ואמר טהור הוא אבל הלוקח כלי סתם מרשות ע"ה חוששין לו שמא טמא מת הוא ומזין עליו שלישי ושביעי ככל הכלים הנמצאים בכל מקום חוץ לירושלים שלא גזרו טומאה על הכלים הנמצאים בירושלים כמו שיתבאר בטומאת הספיקות, עכ"ל. והו' בפ"ג מאבות הטומאות ע"ש. והנה הכ"מ לא הראה מקורו, ונ"ל דזהו מהא דתניא בחגיגה [כ"ב:] נאמנין עמי הארץ על טהרת טבילת טמא מת, ובתוספתא טהרות פ"ט תניא: נאמנין ע"ה על טבילת טמא מת ואין נאמנין על טבילת מדף ע"ש. כלומר על טומאת ע"ה שהיא טומאת מדף טומאה קלה. ולפנינו התוספתא שם משוּבשת [והגר"א הגיה כמ"ש], והא דסתם חוששין לטומאת מת מוכח מהא דתנן בפ"ח דטהרות [מ"ב] המפקיד כלים אצל ע"ה טמאין טמא מת וטמאין מדרס וכ"ש בכליו של עצמו.